

NOVINARSKO UPOVEDOVANJE NEOLIBERALIZMA: KRIZA DRUŽBENE KRITIKE IN PASIVIZACIJA DRŽAVLJANOV**

Povzetek: Članek kritično osvetljuje vlogo slovenskega novinarstva pri reproduciranju neoliberalnega diskurza in pri konstrukciji slovenske neoliberalne realnosti. Avtorici prikažeta, kako novinarsko poročanje prek krize kritike in zapiranja pomenov vzpostavlja hegemonijo neoliberalizma. S konkretno študijo primera aktualno-dokumentarnega novinarstva na televiziji razgradita posamezne diskurzivne strategije, prek katerih se reproducira neoliberalni red, in prikažeta realne učinke, ki jih tak neoliberalni diskurz proizvaja v vsakdanjem življenju posameznikov. TV-novinarski prispevki paradoksalno povezujejo in naturalizirajo klasične konzervativne ideje naroda, družine, avtoritete, tradicionalnosti z idejami neoliberalizma, kot so egoistični interes, tekmovalni individualizem, primat trga in nasprotovanje državi. Neoliberalni diskurz posameznike disciplinira v tržno in individualistično shemo mišljenja, s čimer aktivne državljanke preobrazijo v potrošnike, nekritične tržne subjekte. Družbena kritika je prek takšnega novinarstva estetizirana in poblagovljena ter spremenjena v nekritiko. Avtorici opozarjata na ideološki značaj novinarskih prispevkov, ki so orodje v rokah neoliberalnega diskurza, in izpostavita spoznanje o nujnosti povečanja kritične vloge novinarstva v družbi za kakršnokoli demokratično revolucijo.

Ključni pojmi: neoliberalizem, hegemonija, novinarstvo, aktualno-dokumentarne TV-oddaje, družbena kritika, demokratični proces.

* Asist. Andreja Trdina, raziskovalka na Fakulteti za družbene vede, dr. Maruša Pušnik, docentka na fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

Galileo je rekel, da je naravni svet napisan v matematičnem jeziku. Sedaj ljudje poskušajo narediti, da bo družbeni svet napisan v ekonomskem jeziku ... Prek orožja matematike (in z medijsko močjo) je neoliberalizem postal najvišja oblika konzervativnega protinapada, ki zadnjih trideset let preži pod imenom »konec ideologije« ali, nedavno, kot »konec zgodovine«. (Bourdieu, 1998a: 35)

Uvod: novinarstvo in globalni tržni kapitalizem

Večji del obstoječih študij medijev, ki tematizirajo družbeno-politične implikacije neoliberalizma, se loteva proučevanja strukturnih vidikov medijev in se ukvarja predvsem z vprašanji (de)regulacije, privatizacije in koncentracije medijskega lastništva. Redkeje pa so študije, ki bi se ukvarjale z vsebinskim, tekstualnim vidikom reprodukcije neoliberalnega družbenega reda. Pričujoče besedilo je poskus tovrstne analize, kjer novinarsko polje analizirava v luči razkrivanja in dekonstrukcije tistih ideoloških mehanizmov, ki neoliberalni diskurz in neoliberalne subjekte reproducirajo na mikroravni novinarskega besedila. Na medij torej ne gledava kot na družbeno institucijo s politično-ekonomskega vidika, temveč ga obravnava kot kulturni tekst, ki s svojo vsebino in formo služi reproduciranju prevladujoče neoliberalne ideologije. V smislu premestitve fokusa z zgolj strukturnih vidikov delovanja medijev na medijski tekst je analiza neoliberalizma v članku tudi utemeljena na neke vrste preskoku iz ekonomskih v kulturne študije.¹

Namen članka je razkriti in kritično osvetliti vlogo slovenskega novinarstva pri reproduciranju neoliberalnega diskurza oziroma diskurza globalnega tržnega kapitalizma in s tem tržne ter individualistične miselnosti. Proučujeva tekstualne značilnosti novinarskih prispevkov in poskušava prikazati, s kakšnimi diskurzivnimi strategijami in tehnikami ti konstruirajo in reproducirajo hegemonijo neoliberalnega diskurza, kakšen družbeni red legitimirajo, kakšne pozicije subjekta ponujajo svojim občinstvom in s čim preprečujejo, da bi v njih lahko prišlo do radikalnega soočenja in boja najrazličnejših diskurzov v družbi. Analiza poskuša ujeti in razložiti ideološke mehanizme, prek katerih se reproducira neoliberalni diskurz, po drugi strani pa prikaže tudi realne učinke, ki jih ta diskurz proizvaja tam, kjer se umešča. Takšna analiza s sabo nosi tudi emancipacijski potencial, saj ponuja interpretativni okvir, s katerim je mogoče kritično prepoznavati kapilarne razsežnosti strategij neoliberalnega diskurza v vsakdanjem življenju in dobiti vpogled v mehanizme, prek katerih neoliberalizem postaja legitimen javni diskurz.

¹ Za podrobnejši vpogled v problematiko ujetosti novinarskega polja v neoliberalni diskurzivni univerzum bi bilo smiselno vključiti tudi analize socialno-ekonomskega statusa novinarja, izobraževanja, profesionalne kulture novinarjev, rutinizacije novinarskega dela, produkcijskih praks in uredniške politike, lastništva medijskih hiš ipd.

Diskurz neoliberalizma v novinarstvu in njegove posledice za subjekt proučujeva s kritično-teoretskim aparatom na konkretni študiji primera. Osredotočava se na slovensko TV-novinarstvo, pri čemer pod drobnogled vzameva aktualno-dokumentarno novinarstvo na javni TV-postaji TV SLO 1 in na komercialni TV-postaji POP TV. Razlogov za izbiro tega novinarskega žanra je vsaj nekaj: gre za tedenske novinarske forume, ki naj bi po svoji funkciji opravljali kritično, pojasnjevalno vlogo, ki naj bi družbene probleme kontekstualizirali in jih analizirali, gre za novinarske oddaje z dolgo kontinuiteto, ugledom in posebnim položajem v programskih shemah obeh TV-hiš in gre za TV-oddaje, ki dosegajo dobro gledanost² ter so umeščene v najbolj gledane termine obeh TV-programov. Na osnovi vseh naštetih razlogov predpostavlja, da sta prav ti oddaji med ključnimi za oblikovanje javne govornice v Sloveniji, saj nastopata kot tista medijska foruma, ki poskušata vsak teden znova analitično in poglobljeno oceniti najaktualnejša in žgoča vprašanja v družbi, kot se jih prikazuje v večini slovenskih medijev. Na ta način določata javno agendo tem v slovenski družbi, o čem sploh misliti in kaj razumevati kot trenutno pomemben družbeni problem. Sočasno pa se vpletata tudi v boje za pomene o teh družbenih temah v javni sferi, saj gledalce in gledalke prek reprezentacij in natanko določenih interpretacij umeščata na take položaje, da ti svet dojemajo na reprezentiran način, in tako izključijo možnost obstoja drugačnih interpretacij družbene realnosti. Skozi optiko kvalitativnih metod proučevanja, in sicer tekstualne analize in metode semiološkega pristopa, se lotevava proučevanja vidikov upovedovanja zgodb v prispevkih oddaj *Preverjeno* in *Tednik* v obdobju treh mesecev: od 1. januarja 2007 do 1. aprila 2007. Natančneje, proučujeva retoriko, naracijo in vizualno ikonografijo teh novinarskih prispevkov.

Cilj analize je kritična osvetlitev vloge medijev in novinarstva v sodobnem globalno usmerjenem tržnem kapitalizmu s poudarkom razkrivanja avtoritarnih tendenc, ki jih prinašata. Temeljna predpostavka je namreč ta, da se v sodobnih družbah prav v medijskem in novinarskem polju bijejo osrednje bitke za vzpostavitev neoliberalizma kot prevladujočega družbenega reda. Tako tudi *Tednik* in *Preverjeno* v slovenskem prostoru odigravata pomembno vlogo pri izgradnji specifične neoliberalne védnosti in pri transformaciji državljanov v pasivne neoliberalne subjekte. Na mikro-ravni tekstualnega upovedovanja družbenih problemov legitimirata točno

² Banovičeva (2007) iz Službe za odnose z javnostjo RTV Slovenija razkriva, da je bil delež gledalcev oddaje *Tednik* v obdobju med 1. 1. in 31. 3. 2007 povprečno 26% (raziskava AGB Nielsen Media Research, starost nad 4 leta). Nekdanja voditeljica oddaje *Tednik*, Barbra Jermann, je v intervjuiu (Kralj, 2007: 6) povedala, da je oddaja *Tednik* pravzaprav bolj gledana kot ostale informativne oddaje na TV SLO, na primer *Dnevnik* ali *Odmevi*. Delež gledalcev oddaje *Preverjeno* pa je bil v obdobju od 1. 2. do 30. 4. 2007 povprečno kar 34,8% (raziskava AGB Nielsen Media Research, starost nad 10 let) (Gledanost oddaj na POP TV, 2007).

določen način videnja sveta in tako gradita neoliberalni svet, ki v središče življenja postavlja fetišistično, poblagovljeno strukturo sodobne družbe in ves svet, človeka ter naravo presoja skozi blagovni kriterij.

Koncept neoliberalizma: od strukture do subjekta neoliberalnega diskurza

Ko govorimo o neoliberalizmu, moramo v obzir vzeti predvsem premislek o razmerju med neoliberalizmom kot ekonomsko doktrino in neoliberalizmom kot družbeno filozofijo oz. diskurzom, ki se artikulira na različnih družbenih ravneh in proizvaja neoliberalno subjektiviteto. O neoliberalizmu lahko tako v prvi vrsti razmišljamo kot o politično-ekonomskem projektu. Kodelja (2005: 319) piše, da neke splošno sprejete definicije neoliberalizma ni, mogoče pa je reči, da gre v ekonomskem smislu za doktrino svobodnega trga, ki vključuje prepričanje, da je učinkovitost trga najboljši alokacijski mehanizem. Neoliberalizem se bori proti posredovanju države na vedno bolj globalnem trgu. Hkrati pa je neoliberalizem politična filozofija, ki poudarja vrnitev k temeljni prvini liberalizma, k individualizmu kot zagovarjanju moralne primarnosti osebe pred zahtevami katerekoli družbene kolektivitete (Rizman, 1992: 15–16). Kodelja (2005: 320) ob tem poudarja, da gre za »vrnitev k primitivni obliki individualizma, ki je kompetitiven, posesiven in pogosto utemeljen na doktrini o suverenosti potrošnika«. Neoliberalizem torej s sklicevanjem na individualno svobodo sprejema družbeno neenakost, ki je rezultat delovanja trga, saj tega smatra za najučinkovitejši mehanizem uravnavanja vseh vidikov družbenega življenja.³

Neoliberalizem neovirano delovanje trga povezuje tudi z obrambo tradicionalne morale in tradicionalnih institucij, še posebej družine in naroda (Giddens, 2001: 45). Zaradi tega ostro nasprotuje vsemu, kar tradicionalno pojmovanje družine ali naroda ogroža ali slabi, kot so na primer homoseksualne skupnosti, samsko gospodinjstvo, tujstvo ipd. V tem kontekstu lahko neoliberalno paradigmo po Bourdieuju (1998a: 35) označimo tudi za neokonzervativno revolucijo. Kot dodaja Wacquant (2003: 65–66), se »nevidna roka« trga dopolnjuje z »jekleno pestjo« države. Policija, sodišča in zaporniški sistemi postajajo vedno bolj dejavni v nadzoru nemirov, ki jih

³ Pri tem naj opozoriva, da neoliberalizma ne gre enačiti z novim liberalizmom (imenovanim tudi »moderni« ali »socialni« liberalizem), ki se je pojavil že pred dobrim stoletjem. Razlika med njima je v tem, da novi liberalizem (v nasprotju z neoliberalizmom) zagovarja dvoje: dokaj ekstenzivno državno reguliranje gospodarstva in parcialni državni intervencionizem na ekonomskem področju, na bolj splošni politični ravni pa tezo, da je država dolžna zagotoviti vsem svojim državljanom enake možnosti. V tem pogledu je torej novi liberalizem bližje socialni demokraciji kot neoliberalizmu (Kodelja, 2005: 318–319). Več o obravnavi neoliberalnega obrata v družbeno-zgodovinskem kontekstu ter o razlikah med klasičnim liberalizmom, egalitarno različico liberalizma in neoliberalizmom glej tudi Harvey (2007: 9–19) in Hackworth (2007: 3–6).

povzroča razširjenje socialne negotovosti, ki je posledica neoliberalnih politik (ekonomske deregulacije in krčenja socialne države), s tem pa se tudi vedno bolj krepi kaznovalna vloga države.

V kontekst številnih kritik neoliberalizma sodi tudi Bourdieujeva (1998b), ki še posebej izpostavlja dva negativna učinka neoliberalizacije družbe. Prvi je destrukcija vseh kolektivnih instanc, ki lahko ovirajo delovanje svobodnega trga, predvsem pa destrukcija države kot hranilke vseh univerzalnih vrednot, povezanih z idejo javnega. Drugi pa je vsiljenost tiste vrste moralnega darvinizma, ki s kultom zmagovalca vzpostavlja boj proti vsem kot normo vsakega ravnanja. Z redukcionizmom življenjskih praks na zgolj ekonomski vidik se tako zapira javni politični prostor delovanja, v čemer mnogi vidijo avtoritarne tendence neoliberalizma. McChesney (2005: 18) opozarja, da ima neoliberalizem »pomemben in nujen stranski učinek – depolitizirano prebivalstvo, za katerega sta značilna apatija in cinizem«. Neoliberalizem se s tem postavlja nasproti participatorni demokraciji. Čeprav, kot pišeta Laclau in Mouffeova (1987: 141), se demokratičnega ideala ne napada odkrito, a se ga vendarle poskuša vsebinsko izprazniti in demokracijo definirati na novo, in sicer tako, da bi se z njo legitimiral režim, v katerem pravzaprav sploh ne bi bilo politične participacije. Demokratično legitimnost se v neoliberalnem kontekstu namreč podeljuje komercialni logiki. S tem diskurz neoliberalizma pomembno vpliva tudi na koncept državljanstva, »saj naj bi se človek z delovanjem na globaliziranem trgu spreminjal iz homo politicus predvsem v *homo economicusa*, ki ga manj zanima javno dobro, pa zato toliko bolj lasten dobiček« (Pikalo, 2003: 23). Demokratično odločitev nadomesti potrošniška izbira, zasebna korist prevlada nad javnim dobrim. Splošno veljavno ideologijo (neoliberalne) demokracije tako Debord (1999: 10) z drugimi besedami poimenuje »ideologija diktatorske svobode Trga«. Natanko zato, ker se neoliberalizem kot strategija sil zavzema za ekonomizacijo življenja na globalni ravni, lahko govorimo o imperializmu ekonomskega oziroma o novi globalni neoliberalni ideologiji, ki različnim družbenim poljem podtika svoj lasten tržni kriterij, ko zreducira vse aktivnosti zgolj na eno dimenzijo, in sicer na ekonomsko (Beck, 2003: 23).

Neoliberalizma pa danes ni mogoče obravnavati kot družbenega fenomena, ne da bi ga hkrati imeli za diskurzivni zasnutek oz. ideološki konstrukt. Neoliberalizem namreč ni neizbežno dejstvo, ampak je rezultat zgodovinsko in družbeno specifičnih razmer. Nastane šele v drugi polovici 20. stoletja kot produkt prepleta znanstvenega diskurza (predvsem ekonomskega) in premikov v politiki.⁴ Neoliberalizem torej ni nekaj naravnega, kar

⁴ Nizka dobičkonosnost fordizma in kriza keynesianskih politik države blaginje (nezaposlenost, inflacija) je v 70. letih prejšnjega stoletja vodila v mobiliziranje razširite tržne logike, konkurence in poblagovljenja v vseh sektorjih družbe, in s tem v politike oživljanja kapitalizma. Za vzpon same neoliberalne misli je zaslužen politični filozof Friedrich Hayek, ki je že leta 1944 v svoji knjigi *The Road to*

bi obstajalo v vseh zgodovinskih obdobjih, a se utemeljuje prav na svoji samoumevnosti in neizbežnosti, ki onemogoča vsako alternativo, in s tem formira prepričanje, da ni mogoče nič spremeniti. Neoliberalizem lahko definiramo kot plavajočega označevalca, katerega pomen ni dan, ampak se utrdi šele z verigo ekvivalenc, ki ga definirajo (Laclau in Mouffe, 1987: 138). Neoliberalni diskurz tako artikulira različne teme in jih kot raznolike ekvivalente, ki podpirajo in krepijo drug drugega (drža proti socialni državi, odpori proti birokratizaciji države, primat trga, obramba tradicionalnih neenakosti po spolu in rasi, prost pretok kapitala in blaga brez prostega pretoka oseb⁵ itd.), niza v verigo ekvivalenc in s tem zapolnjuje svoj pomen in utrjuje svojo hegemonijo. Četudi se zdi, da gre za povsem nekoherenten niz med seboj nepovezanih vsebin, je vendarle mogoče najti njihov skupni imenovalc: neoliberalno shemo mišljenja z mehanizmi njenega udejanjanja. Slednja nakazuje kompleksno in v določenih točkah celo protislovno naravo neoliberalnega diskurza, ki na eni strani zavrača vse kolektivitete v prid individualizmu in mehanizmu trga, na drugi strani pa krepi narodno identiteto in moč (kaznovalne vloge) države.

Ena izmed osrednjih predpostavk neoliberalizma je tudi ta, da svoboda trga zagotovi individualno svobodo. Po Harveyju (2007: 42) je neoliberalizem ideal osebne svobode postavil proti intervencionističnim in regulatornim praksam države, s tem pa zaščitil interese kapitalističnega razreda in obnovil njihov položaj. Ta ideološka naloga naturalizacije spremenjenih pomenov izrazov političnega diskurza (demokracija, svoboda) pa črpa iz svobode potrošniške izbire, ne samo izdelkov, temveč tudi življenjskih stilov, oblik izražanja itd.

Neoliberalni diskurz je tako uspel v razmišljanje o svetu in odnosih v njem vpeljati in naturalizirati lastno miselno shemo. To pa je mogoče predvsem zato, ker je posameznik hkrati v poziciji izpostavljenosti neoliberalni oblasti in v poziciji izvajanja le-te, hkrati njen učinek in nosilec. Vrednote avtonomije, osebne odgovornosti, individualnosti, svobode posameznika

Serfdom (Pot v hlapčevstvo) silovito napadel keynesiansko intervencionistično državo (državno voden kapitalizem) in opozoril, da se zahodne družbe s tem spreminjajo v kolektivistične in tako v totalitaristične države (v Laclau in Mouffe, 1987: 140). Strah pred socializmom je širil njegovo misel; eden izmed njegovih učencev je bil osrednji ideolog, guru neoliberalizma Milton Friedman, med drugim tudi eden od utemeljiteljev čikaške ekonomske šole. V praksi pa se je neoliberalizem uveljavil šele kasneje, predvsem v osemdesetih letih 20. stoletja s politikami konzervativne vlade Reagana v ZDA in Thatcherjeve v Veliki Britaniji, zadnji dve desetletji pa je postal »prevladujoča globalna politična usmeritev, ki so jo prevzele politične stranke centra in večji del tradicionalne levice kot tudi desnice« (McChesney, 2005: 15). Pomembne politike neoliberalizma so: deregulacija, privatizacija javnih servisov, manjšanje davkov korporacijam, rušenje socialne države, povečanje mednarodne mobilnosti kapitala, večanje konkurence in kriminalizacija revščine.

⁵ Če navedeva primer: na več kot 3000 kilometrov dolgi meji z Mehiko ZDA od 90. let 20. stoletja naprej gradijo ograje in zidove, s katerimi poskušajo zaustaviti priseljevanje revnih Mehičanov v zanje bogato severno sosedo. Podoben namen kot zid med Mehiko in ZDA ima šengenska meja v Evropi.

in proste izbire, ki so zaščitni znak neoliberalizma, napajajo specifičen »sodobni režim sebstva« (Miller in Rose, 2008). Tako radikalno spreminjajo načine, kako ljudje razumevajo sebe in delajo na sebi oziroma kako jih kot subjekte proizvajajo različni oblastni diskurzi v sodobni družbi: od političnega, znanstvenega, zdravstvenega do medijskega. Korenite spremembe v razumevanju in izvajanju moči v sodobnih družbah so namreč povzročile tudi korenite spremembe v tehnikah sebstva, kar pokaže že Foucault (2007: 261–262) v svoji zgodovini različnih načinov, kako ljudje v kulturi oblikujejo védnost o sebi oziroma kako jim raba posebnih tehnik sebstva omogoči, da razumejo, kdo so, ko sami prek sebe ali prek drugih delujejo na svoja telesa in duše, misli in obnašanja ter potemtakem na svoj način obstajanja. Zaradi številnih neoliberalističnih intervencij v zasebna življenja sodobnih posameznikov (prevlada psihoterapevtske obravnave modernih individuumov, psihološko menedžerstvo posameznikov in organizacij, medijska paternalizacija državljanov, marketinško ustrojavanje družbenih odnosov ipd.) se spreminja tudi stanje sebstva v teh družbah, saj spremenjene proizvodne tehnike in tehnike moči terjajo tudi spremembe individualnega obnašanja in stališč. Konkretna praksa sebstva namreč vse bolj prevzemajo pedagoške, medijske, zdravniške, psihiatrične institucije ipd. Pri tem po Millerju in Rosu (2008) z neoliberalizmom prihaja do prekrivanja in zlitja tehnik dominacije in moči, ki se izvajajo na drugih ljudeh, in tehnik sebstva, ki jih posameznik opravlja na sebi, in tako postaja subjekt, ki živi, misli, govori, dela. Z drugimi besedami: te »igre resnice« (Foucault, 2007: 240), ki so utelešene tudi v oblastnem delovanju medijev, so povezane s tehnikami, ki jih ljudje uporabljajo zato, da bi razumeli, kdo so in kakšni ljudje so. Neoliberalizem kot ekonomska doktrina in družbena filozofija prinaša specifičen »režim sebstva«, pri čemer moramo fenomene upravljanja ekonomskega, družbenega in zasebnega življenja obravnavati kot neločljivo povezane (Miller in Rose, 2008). Empirična analiza odnosov moči, ki se na primer reproducirajo prek novinarskega upovedovanja neoliberalizma, je potemtakem tudi analiza tehnik transformacije človeških posameznikov v subjekte.

Novinarstvo v primežu in v funkciji neoliberalnega družbenega reda

Projekt neoliberalnega reda je v svojem bistvu »projekt jezika« (Fairclough, 1999), ki se pojavlja v različnih tekstih na različnih družbenih poljih (mediji, politika, znanost, šolstvo, ekonomija itd.). Ker pa so v sodobni družbi spektakla medijske reprezentacije postale osrednji ponudniki diskurzov, lahko osrednjo vlogo pri konstruiranju hegemonije neoliberalnega diskurza dandanes pripišemo prav medijem. Njegovo prevlado pa je v zadnjih letih omogočilo predvsem novinarsko polje.

Ugotoviti hočeva, kako novinarstvo kot kulturni režim reprezentacij podpira neoliberalni sistem, saj sta novinarska praksa in njena interpretacija sveta danes globoko ujeti v kapitalistični družbeno-ekonomski kontekst. V ta namen pod drobnogled vzameva 21 aktualno-dokumentarnih televizijskih novinarskih oddaj *Tednik* in *Preverjeno*. V analizi se podrobneje osredotočiva na nekaj naključno izbranih prispevkov iz obeh oddaj, da bi razgradili in pokazali, kako se strategije novinarskega upovedovanja neoliberalizma kažejo na praktični ravni novinarskega poročanja. Posamični primeri prispevkov, ki sva jih iz oddaj izbirali naključno, namreč vsi vsebujejo prvine neoliberalnega diskurza, in tako lahko prek analize posamičnega prispevka zaznamo prevladujoče diskurze v specifičnem družbeno-zgodovinskem kontekstu. Na tem mestu slediva Foucaultu (2001), da telo posamičnosti (npr. posamični TV-prispevek) nosi in odraža pravila igre ter funkcijo univerzalne reprezentacije (npr. TV-oddaja), saj vsakemu diskurzivnemu dogodku (npr. posamični prispevek v tej oddaji) vladajo pravila širšega diskurzivnega univerzuma. Ta žanr obravnava kot novičarski žanr. Kot piše Macdonaldova (1998: 112–113), je aktualno-dokumentarno novinarstvo ujeta med novice in dokumentarni film, prevzema lastnosti in funkcije obeh, a se od obeh tudi bistveno razlikuje. Te oddaje naj bi namreč pogosteje preiskovale, analizirale in razlagale zgodbe ali vprašanja, ki so že bila objavljena v tekočih in krajših novicah, ter naj bi poleg razkrivanja latentnih karakteristik določenega vprašanja z uporabo metod dokazov in argumentov ponujale tudi kritično in poglobljeno analizo obravnavanega. Glavna funkcija aktualno-dokumentarnih oddaj, kot sta tudi *Tednik* na TV SLO 1 in *Preverjeno* na POP TV, je torej analitična ocena aktualnega dogajanja, njegova poglobljena raziskava in kontekstualizacija. Vendar, kot opozarja Lutharjeva (1998: 223), v televizijskem novinarstvu dandanes zdrav razum in ljudski glas postajata pomembnejša od novinarske ekspertize, prav tako je tudi vizualna dramatizacija važnejša od informiranja, spretnost kramljanja, izbira in upovedovanje zgodb ter tehnike montaže pa postajajo važnejši od argumenta. V tovrstnem novinarstvu so torej informiranje, argumentacija in kritično preizpraševanje zgolj sekundarnega pomena, njegova glavna naloga je namreč reprodukcija zdravorazumske moralizacije in deljenje moralnih sodb o svetu.

Ker najina analiza predstavlja zgolj sinhroni prerez novinarskega poročanja – saj analizirava oddaje v trimesečnem obdobju od 1. januarja do 1. aprila 2007 – naj na tem mestu kljub vsemu opozoriva na historično perspektivo obravnavane problematike. Če je bil še nedavno nacionalizem vladajoča medijska ideologija kapitalistične države, sedaj njegovo mesto prevzema neoliberalizem, opozarja Močnik (2003: 148). A vdor neoliberalistične ideologije ne izpodriva nacionalizma v slovenskem medijskem prostoru, temveč nasprotno, kot bova prikazali na primerih, se vriva poleg njega in si v svojem

gospostvu njegovo govorico celo prisvaja. Gre torej za sočasno delovanje in oplajanje dveh ideologij. S tem pa tudi ponazarjavo, da je gospostvo določene ideologije nenehno ogroženo. Mediji so »hkrati orodje v ideološkem boju in področje, na katerem ta boj poteka« (Močnik, 2003: 149). V tej luči je lahko novinarstvo tudi dejavnik osvobajanja od hegemonne ideologije, saj lahko odpira nova obzorja in legitimira nov pogled na svet. Z razmišljanjem zunaj okvira hegemonnega diskurza, s ponujanjem alternativnih stališč in z dekonstrukcijo privilegiranih dominantnih pomenov lahko novinarstvo postane družbenokritična transformativna sila, ki kritizira obstoječe družbene odnose moči in omogoča družbene spremembe. V takem primeru bi novinarsko polje lahko označili kot demokratični prostor, ki predstavlja forum kritične debate in ponuja sfero za sodelovanje v demokratičnih procesih. Vendar, kot opozarja Gounari (2006: 77), smo danes v primežu neoliberalnega diskurza priča krizi kritike, zapiranju pomenov in koncu vprašanj. Vse to, kot bova prikazali, zasledimo tudi v slovenskem novinarstvu.

V analizi iskanja mikrofizike neoliberalne védnosti oz. njenih lokalnih žarišč v konkretnih prispevkih oddaj *Tednik* in *Preverjeno* se nasloniva na Foucaultev metodološki napotek (2001), ki pravi, da vsak diskurz tvori strukture in pravila. Zato tudi analiza neoliberalnega diskurza ne sme biti omejena zgolj na analizo jezika, besed in izjav, pač pa na raziskovanje notranjih mehanizmov, ki proizvedejo smiselne, pomenljive trditve, prek katerih ta diskurz deluje in formira specifično neoliberalno védnost. V luči spoznaja Bourdieuja in Wacquanta (2003), da je ena izmed glavnih značilnosti medijev, ki krepijo neoliberalno miselnost, prav moralizem oz. izrekanje moralnih sodb, predpostaviva, da je današnja neoliberalna realnost v Sloveniji v prvi vrsti učinek številnih diskurzivnih strategij moralizacije v tovrstnih novinarskih oddajah, s katerimi se neoliberalni diskurz spravlja v govor. Na ta način razgrinja osrednje diskurzivne strategije, ki vodijo novinarsko upovedovanje neoliberalizma v *Tedniku* in *Preverjenem*. Analizo sistematično strukturirava po posameznih strategijah, ki se kažejo v retoriki, naraciji in vizualni ikonografiji novinarskih prispevkov, a to ločevanje je namenjeno izključno analitski razgrnitvi in nazornejši predstavitvi, saj se v analiziranih prispevkih vselej pojavlja preplet različnih strategij. Posledično razkrivava tudi značilnosti neoliberalnih pozicij subjekta, ki jih ti prispevki ponujajo svojim TV-gledalcem in na katere jih umeščajo. Nikakor pa ne trdimo, da so prispevki v celoti homogeni in da podpirajo zgolj neoliberalni režim resnice. Vsaka hegemonija namreč predpostavlja protihegemonске sile, tako bi bilo tudi v analiziranih prispevkih mogoče najti druge ideologije, ki spodbijajo in sprevačajo neoliberalni diskurz (ideologijo socialne države in socialne pravičnosti ipd.). A najin namen je na naključno izbranih konkretnih primerih iz teh oddaj prikazati le delovanje strategij, ki utrjujejo neoliberalne pomene in stabilizirajo neoliberalni diskurz kot hegemoni javni diskurz.

Imperativ individualne odgovornosti in moralnega darvinizma

Naravo neoliberalizma opredeljuje logika individualizma, ki – ne oziraje se na skupnost oziroma družbo – v središče sveta postavlja posameznika. Poudarjanje individualnosti posameznika nasproti družbenim kolektivitetam pa je tudi ena izmed najpomembnejših diskurzivnih strategij neoliberalnega diskurza, ki sva jo zasledili v novinarskih prispevkih in s katero je tesno povezana tudi strategija dekontekstualizacije.

Prispevek *Depresija in samomori* (Clar, 2007) s pomočjo personalizacije, ene od osrednjih značilnosti melodramatizacije prispevkov, predstavlja paradigmatičen primer konstrukcije družbenega problema kot problema posameznika. Podrobni opisi osebnih izkušenj posameznice, ki je trpela za depresijo, v prispevku namreč dajejo edini interpretativni okvir za razlago široko razširjenega družbenega problema v sodobnosti: »Zmeraj sem bila utrujena, brez volje, kaj jaz vem, za nič v glavnem. Zmeraj sem premišljevala samo o samomoru, kako bi ga naredila, kako bi, da bi se rešila vsega tega /.../ Leta '99 sem se začela zdraviti. /.../ Imam več volje do življenja.« Z rabo osebnih pričevanj in zgolj osebnega imena posameznice (Ana) novinar problem depresivnosti še bolj personalizira in družbenega akterja povsem individualizira. Prek posebnih retoričnih mehanizmov, kot so kratki stavki, premolki, pridevniki, kar na ravni vizualne reprezentacije okrepijo predvsem igrani prizori (hoje posameznika po železniških tirih), izbor barv (sivi, temačni toni) skupaj z nežno, žalostno in tiho glasbo v ozadju, se to še okrepi. Zelo malo pa prispevek govori o problemu samem, še manj o njegovih vzrokih in širših družbenih dejavnikih, kot so na primer socialna negotovost posameznikov, stres in pritiski na delovnem mestu, ki lahko vodijo v to duševno stanje. Vzrok problema je prikazan, kot da tiči v karakterju posameznika. V tem kontekstu je v prispevek zmontirana tudi izjava nacionalnega koordinatorja za duševno zdravje: »Vsak človek pride do točke depresije in samomorilnosti zaradi svojih osebnih izkušenj, zaradi svojih osebnih nagnjenj, zaradi svojih načinov razmišljanja.« S tem prispevek vzpostavlja tipično miselnost neoliberalnega moralnega reda, naravnane na posameznika kot gospodarja svoje usode.

V napovedi prispevka voditeljica oddaje poda statistične informacije o številu samomorov v Sloveniji glede na evropsko povprečje, zato je v nadaljevanju pričakovati, da bo prispevek ponudil globljo analizo problema depresije in samomorilnosti v Sloveniji. Pa vendar novinar prispevek nadaljuje v racionalnem statističnem jeziku, ki je značilen za neoliberalni diskurz: »Vsak dvajseti Slovenec bo v prihajajočem letu občutil depresivno motnjo.« Nepreklicna instanca neoliberalnega diskurza je matematični, ekonomski jezik, ki neoliberalizem legitimira pod krinko napredka, razuma in znanosti.

Predstavljena zgodba je tako prek dekontekstualizacije vzeta iz širšega konteksta, prispevek sicer podrobno razkrije občutke in osebnost

nastopajočih, a problema depresije ne obravnava v širšem kontekstu socialne, zdravstva in ekonomije. Takšno novinarsko poročanje ne vzpostavi povezave med življenjem posameznika in širšim družbeno-političnim svetom. Celo glas stroke, vključen v prispevek, zgolj potrdi osebna pričevanja in reproducira zdrav razum (prek tehnike rezanja izjav strokovnjaka, ki so v zgodbo zmontirane tako, da le povzemajo občutja, ki jih je v svojem pričevanju pred tem že opisala Ana). Poleg tega jasno promovira neoliberalne pomene s konstrukcijo podobe posameznika, ki dela na sebi. »Ta nova ideologija o delu na sebi je v današnjem času nepremagljivo navzoča« (Salecl, 2006: 14). Novinar v prispevku privilegira tiste izjave delovne terapevtke, ki govorijo izključno o tehniki samopomoči:

Zelo fino je, da naredimo nek načrt, neko strukturo, da bomo planirali prijetne aktivnosti, da bomo planirali sprehode, da bomo delali na socialnih stikih. Če potem človek kar pričakuje, da bojo to drugi naredili, zvečer ugotoviš, nič se mi ni zgodilo. Treba je v akcijo! Ne se smiliti samemu sebi, ne biti žrtev! Dajmo biti aktivni v svojem življenju, biti glavni igralec, ne biti statist.

Tako poziva k individualni akciji vsakega posameznika kot edinega odgovornega za sleherni vidik svojega življenja, za svojo usodo v sodobni družbi. Uporaba glagolov, ki zapovedujejo, je osrednja značilnost neoliberalnega diskurza, kateri, kot poudarja Pikalo (2003: 33), s sklicevanjem na ugotovitve Fairclougha, predvsem veliko predpisuje, kaj je treba storiti, medtem ko manj opisuje, kaj se dogaja, s čimer vstopa v polje normativnega določanja zadev. Spremembe so predstavljene kot gonilna sila razvoja. Nenehne spremembe, izpeljane iz stalnega izumljanja novosti kot pglavitnega sindroma potrošništva, so na lestvici vrednot zamenjale trajanje, meni Telban (2007: 15). Moralno klimo sodobne neoliberalne družbe tako označuje logika individualizma, ki – ne oziraje se na skupnost, družbo – poudarja pomen in interese posameznika oziroma slavi naravnost nase, fleksibilnost in prilagodljivost posameznika in ju konstruira kot vrednoti, ki zagotavljata spremembo posameznikovega življenja na bolje. Aktivna vloga posameznika, ki implicira tudi odgovornost posameznika za svoja dejanja, je izpostavljena v besedni zvezi »vzeti si življenje«, s katero novinar večkrat nadomesti besedo samomor. Prispevek tako krepi miselnost, da je vsak sam odgovoren za potek svojega življenja, pri čemer tudi konkretno mobilizira gledalce, da delajo na sebi in svoje življenje spremenijo na bolje. Na ta način namreč novinar zgodbo tudi konča: »Če imate tudi vi podobne težave, potem ne čakajte, da vas negativne misli ponovno pahnejo v obup. Spremenite svoje življenje.«

Podobno tudi prispevek *3000 brezposelnih v Posavju* (Križnar, 2007)

predstavi odvisnost od socialnega varstva kot napako oz. napačno odločitev posameznika. Tehnika montaže novinarki omogoči, da zunanje glasove umešča v prispevek tako, da prek njih prikrito posreduje svoje sporočilo. Tako umesti v prispevek kader delavca, ki zapoveduje: »Treba se je boriti! Treba je vsak posel sprejeti.« Prispevek priča o tem, da se tudi vprašanja socialne in ekonomske negotovosti (v tem primeru brezposelnosti), ki jih neoliberalni diskurz običajno prezre, upovedujejo na način, ki podpira in krepi neoliberalni red – s poudarjanjem posameznikove odgovornosti, da je kriv za brezposelnost. Skupni imenovalec analiziranih prispevkov, kjer je na delu ta strategija,⁶ je raba tvornega glagolskega načina pri opisu posameznika, s čimer prispevki posameznike subjektivirajo na aktivne položaje in jasno izrazijo odgovornost posameznika kot tvorca dejanja, medtem ko je za opisovanje širših družbenih pojavov uporabljen trpnik. S tem prispevki utrjujejo videnje širših družbenih sprememb (na primer odpuščanje delavcev) kot dogajanj brez človeškega agensa. To Pikalo (2003: 33) označi kot značilnost (neo)liberalnih diskurzov, ki neoliberalizem konstruirajo kot zunanje dejstvo, kot nekaj, kar se nam dogaja in čemur se moramo prilagoditi.

Analizirani prispevki poleg odgovornosti posameznika reprezentirajo tudi njegovo preračunljivost in nezaupanje (morda celo sovražno držo) do drugih ljudi, tudi najbližjih, ter s tem gledalce umeščajo na pozicije racionalnih posameznikov, ki se v življenju lahko zanesejo le nase. Tako na primer prispevek *Detektivi preverjajo* (Dolschon, 2007c) formira nezaupanje proti sosedom z negativno predikativno tehniko: »Zlasti nevarni so sosede, saj detektivi zbirajo informacije ravno pri njih. Simonu Mraku, detektivu, radi zaupajo.« Analizirani prispevki dajejo vtis, da v svetu ne gre zaupati nikomur.

Širši družbeni problemi so torej običajno prikazani kot napake v karakterju ali odločitvi posameznika kot na primer v prispevku *Subvencije v kmetijstvu*: »Zdaj pa, ker se nisem pritožil in sem verjel lepim besedam, je mogoče to moja osebna greška« (Čerin, 2007), kar krepi idejo posameznikove odgovornosti za sleherni vidik svojega življenja. Prispevki poudarjajo moralno obvezo posameznika, da je aktiven, da dela na sebi in se stalno izpopolnjuje, kajti spremembe predstavljajo gibalno napredka. Nikjer v analiziranih prispevkih ni govora o solidarnosti ali skupnosti, posameznik ostaja sam v boju proti vsem. Tekmovanje se tako vzpostavlja kot norma slehernega ravnanja posameznika. Aktualno-dokumentarno novinarstvo v *Tedniku in Preverjenem* na ta način krepi neoliberalni moralni darvinizem, rečeno z Bourdieujem (1998b), ki zagovarja, da preživijo le najboljši, tisti, ki so preračunljivi, tekmovalni, ki ne zaupajo nikomur in svet naravnajo le nase. Neoliberalnega diskurza tako ni najti le v velikih temah ekonomije in

⁶ Po poškodbi glave okrevanje težko in dolgotrajno (Kobal Ocvirk, 2007a), *Subvencije v kmetijstvu* (Čerin, 2007), *Baška grapa* (Leban, 2007) itd.

politike, ampak se kaže celo v upovedovanju povsem vsakdanjih problemov, kot so na primer sosedski spori. Na ta način novinarstvo vzpostavlja in krepi neoliberalni moralni red individualizma oziroma darvinovsko družbo, ki slavi individualno odgovornost in racionalnost posameznika.

Država – zgolj okorela in neučinkovita družbena institucija

Ker neoliberalni diskurz vidi državo in trg kot diametralno nasprotna si principa družbene organizacije, poskuša v zagovor svobode trga državo prikazati kot statično, okorelo družbeno institucijo, ki je v današnjem svetu neučinkovita v primerjavi s trgom. V neoliberalnem diskurzu država kot antipod trgu (Bourdieu in Wacquant, 2003: 60) ne odgovarja na izzive časa, prikazana je kot toga, zastarela, povezuje se jo s kolektivizmom, celo totalitarizmom, medtem ko trg poosebljajo individualizem, svobodo in demokratičnost.

Podobno kot v prispevku *3000 brezposelnih v Posavju* (Križnar, 2007), kjer so politike socialnega varstva in posledično z njimi država prikazane kot neučinkovite, v večini analiziranih prispevkov prevladuje dvom v učinkovitost in pravičnost države kot družbene institucije. Prispevki postavljajo posameznika nasproti državi in s tem svobodo posameznika ter individualno odločitev nasproti kolektivni. Namesto da bi skepto novinarji vzeli za izhodišče kritične analize ozadja in vzrokov dogajanja v državnih službah in s tem za razvoj novega znanja ter iskanja rešitve, naslonitev na dvom nasprotno ponuja le snov za mobiliziranje gledalčevega prezira do države in njenih uslužbencev. Tak je tudi prispevek *Posledice ptičje gripe* (Kobal Ocvirk, 2007c), v katerem zakonca Hajnc, ki se ukvarjata z rejo puranov, po ptičji gripi od države nista prejela odškodnine. Tudi ta zgodba je upovedana iz izkušnje posameznika, prek česar je gledalcem približano njegovo trpljenje. Opis posameznikovega življenja, in ne analiza dogajanja v državnih službah, se kaže v vprašanih novinarke, ki so namenjena večinoma zakoncema in ne odgovorni državnih službi (»Ste si kdaj mislili, da se boste znašli v situaciji, v kakršni ste danes?«, »Kako ste takrat živeli?«). Reprezentirani molk med posameznimi izjavami kmeta podpira podobo bolečine in trpljenja, saj je v prispevek zmontiran tako, da tišino in z njo mučnost situacije občutijo tudi gledalci.

Prek retoričnih sredstev prispevek razdeli vloge, kdo je dober (posameznik – kmet) in kdo je slab (Agencija za kmetijske trge in Ministrstvo za kmetijstvo oziroma država in njeni uslužbenci). S tem postavi okvir za interpretacijo zgodbe. Na verbalni ravni novinarka dobre akterje zgodbe konstruira predvsem prek pridevnikov, na primer »nekdaj trdenkmet, zdaj zlomljen s solzami v očeh«, »obupan lastnik«, »trdna in uspešnakmetija propada ravno zaradi državnih ukrepov za preprečevanje ptičje gripe«. Novinarka na ravni ubesedenega opredeli tudi vlogo države: »Medtem ko Agencija že

dobrega pol leta preverja podatke enegakmeta.« Uporabljen prislov »že« gradi podobo okorele države, ki stvari ne ureja pravočasno. Skladno s tem se dobri akterji (zakonca Hajnc) v svoji izpovedi vedno ograjujejo od članov državnih služb (Agencije za kmetijske trge, Ministrstva za kmetijstvo) z njihovim doslednim poimenovanjem »oni«, s čimer jih označijo kot krivce za njihovo situacijo in s tem za slabe. V prispevku slednji niso neposredno reprezentirani, temveč prek odsotnosti. Vizualno so reprezentirani prek uradne stavbe ministrstva in table z napisom Ministrstvo za kmetijstvo, v nekaterih drugih prispevkih tudi prek napisov na vratih, kupov dokumentov, pisarn itd. Na ta način so konstruirani kot pasivni in neučinkoviti. Prispevek namesto predstavitve delovanja Agencije ali meril dodeljevanja odškodnin prek osebnih izpovedi zakoncev zgolj spodbuja antipatije do državnih uslužbencev in skeptičnost v učinkovitost delovanja državnih služb.

Tudi vizualna reprezentacija krepi reproduciranje skeptičnosti. Ob besedah novinarka »Bolj kot s purani se te dni Hajnčeva znova in še vedno ukvarjata s papirji za uveljavitev odškodnine« je prikazana podoba listanja med kupi papirjev na mizi, ki nakazujejo nemoč zakoncev v boju z birokracijo. Poleg tega vizualizacija poginulih puranov služi avtentizaciji naracije, kajti, kot bi rekla Lutharjeva (1998: 222), »na televiziji slika ni več zgolj ilustracija povedanega, temveč je postala dokaz avtentičnosti diskurza«. Ponavljajoči se zoom oziroma fokus kamere na Hajnčev obraz in solzne oči je podobna specifična tehnika, ki upravlja s pogledom gledalca in dramatizira dogajanje. Takšna vizualna retorika krepi podobo kmeta kot žrtve neučinkovite birokratske države. Glasbeni poudarki prav tako intenzivirajo specifična čustva gledalcev, saj nežna glasba zbuja sočutje do kmeta kot žrtve in zastruje dvom v učinkovitost in pravičnost državnih služb kot krivcev. Birokratske ovire države, ki otežujejo posameznikovo življenje, neoliberalni diskurz tako spretno mobilizira v odpor proti državi nasploh. Gledalci tako lahko sami sklenejo novinarkino zgodbo (»Hajnčevi si pomagajo, kakor vejo in znajo«), češ da država namreč ne naredi ničesar.

Skupna značilnost večine analiziranih prispevkov, ki prek skeptičnosti do države reproducirajo neoliberalno hegemonijo, je prikaz molka politikov ob pomembnih družbenih vprašanjih. To je ena od pomembnih diskurzivnih tehnik za krepitev dvoma o učinkovitosti države in njenih služb. »Na Ministrstvu za šolstvo molčijo,« pravi novinarka v prispevku *Jareninske zdrahe* (Pan, 2007a). Na ravni jezika izraža dvom tudi pogosto uporabljeni pogojni naklon povedi: »In če bi vsi inšpektorji že v začetku opravili svoje delo tako, kot je potrebno, bi tovrstna razprava bila povsem odveč« (Karat, 2007). Podobno vlogo imajo tudi vprašalne oblike povedi, na podlagi katerih se gledalci počutijo vpoklicani, da mislijo, sočustvujejo z akterji prispevka in se tako subjektivirajo na pozicijo nemočnih državljanov proti nepravični in neučinkoviti državi: »Sodnik presoja dejanja posameznikov. Kdo pa presoja

njegovo delo?» (Blažej Cirej, 2007b). Skeptične izjave pogosto izzvenijo kot moralne sodbe, na primer v prispevku *Izbrisana dekllica*: »Napake se dogajajo. To je človeško. Problem pa predstavlja skrajno neprijazen odnos javnih uslužbencev, ki si lahko privoščijo marsikaj. Tudi trditev, da otrok ne obstaja in da so starši sami krivi za zaplet« (Stanovnik, 2007). Običajno so v prispevek umeščene moralne sodbe zunanjih glasov, ki si jih novinarski diskurz prisvoji. To novinarjem služi kot tehnika, da posredujejo in utrdijo specifičen pomen, ne da bi sami izrekli sodbe, a s tem podajajo implicitna sporočila. Vološinov (2008: 157) pravi, da je tuja izjava kot »govor v govoru« konstrukcijski element avtorskega konteksta, v katerega vstopa, a obenem predstavlja tudi temo avtorskega govora.

Posebej je treba omeniti še tehniko hitre pozabe, ki jo Krambergerjeva (2003: 89) označi za specifičen mehanizem, ki ga izkoriščajo mediji kot oporniki neoliberalizma. Najdemo jo lahko tudi v analiziranih prispevkih. Kljub obljubam novinarja prispevka ali voditeljice oddaje, da bodo primer, dogajanje še spremljali in o njem znova poročali, običajno ni tako. V treh mesecih analize oddaj ni bilo zaslediti nadaljevanja kateregakoli prispevka, ki bi ponudil pred tem obljubljeni rešitev.⁷ S tem dokumentarno novinarstvo odlaga probleme in obljublja njihovo rešitev v prihodnosti, a na to hitro pozabi.

Skeptična drža je torej v prispevkih naravnana predvsem do države, s čimer prispevki pri gledalcih krepijo neoliberalno miselnost o državi kot okoreli v primerjavi z učinkovitim trgom, ki večinoma eksplicitno ni omejen, ampak le posredno. Poleg tega je v analiziranih prispevkih ogromno prisvajanja številnih besed tržne ekonomije za opisovanje vseh vidikov življenja: »A slava zahteva svojo *ceno*« (Kobal Ocvirk, 2007b), »... kot lahko brezposelna družina *iztrži* iz države« (Križnar, 2007), »Grebenc se strinja, da mora imeti župnik *menadžerske sposobnosti*, a to velja tudi za vsako družinsko gospodinjstvo« (Lubej, 2007). S pomočjo retorike kapitalistične ekonomije, uporabljene v prispevkih, se neoliberalno tržno mišljenje naveže na vse družbene sfere, ne zgolj na ekonomsko, in posameznike tudi v njihovem vsakdanjem življenju postavlja na subjektivno pozicijo tržnega posameznika, ki vsa družbena razmerja presoja skozi optiko tržnih odnosov. Vedno več praks, odnosov, razmerij družbenega življenja se podreja logiki kapitala, s tem pa »blago doseže totalno kolonizacijo družbenega življenja« (Debord, 1999: 43).

Dvom v državne službe v analiziranih prispevkih ne predstavlja izhodišča za razvoj novega znanja, ne išče vzrokov ali rešitev problemov, temveč zgolj

⁷ Nekaj primerov: »Zgodbo, ki presega šestkratno vrednost lanskega nakupa razvpitih operacijskih miz, bomo seveda spremljali še naprej, dokler ne bo jasno, kdo je za to razsipnost odgovoren,« pravi voditeljica *Tednika Barbra Jermann* 22. marca 2007. »Danes torej zgodba z ene plati, to je delodajalcev, kdaj prihodnjič pa tudi z delavske,« sklene prispevek voditeljica *Preverjenega Alenka Arko* 16. januarja 2007.

ponavljajoče promovira pomene okorelosti in neučinkovitosti države kot zastarele družbene institucije, ki ne odgovarja na izzive časa. Prek teh podob države hoče neoliberalni diskurz mobilizirati odpore proti kolektivnim instancam države, ki lahko ovirajo delovanje svobodnega trga. Dokumentarno novinarstvo tako nasproti državi postavi, četudi večinoma implicitno, prav trg kot boljši mehanizem za urejanje vseh vidikov družbenega življenja.

Tradicionalna morala z distanco do tujega in drugačnega

V neoliberalnem diskurzu sta navzoči tudi močna obramba in krepitev tradicionalnih institucij, še posebej naroda in družine, tudi s pomočjo reproduciranja distance do vsega tujega in drugačnega, zaradi česar lahko govorimo o novem konzervativizmu. Močnik (2006: 129–130) pripominja, da se v pospešeno dinamiko sodobnega kapitalizma vpregajo tradicionalistični in »predkapitalistični« družbeni odnosi, s čimer »kapitalizem nič več ne revolucionira 'predkapitalističnih odnosov osebne odvisnosti' – pač pa jih učinkovito posvaja in vključuje v svoje mreže zatiranja in izkoriščanja«.

Neoliberalni konzervativni diskurz reproducira tradicionalne družbene tipe, na primer vlogo ženske v družbi kot tiste, ki skrbi za družino. V prispevku *Po poškodbi glave okrevanje težko in dolgotrajno* je ob novinarkinih besedah: »Mama, ki je leta in leta skrbela zanj, je do Primoža, čeprav načeloma lahko skrbi sam zase, še vedno precej zaščitniška,« prikazan bližnji posnetek rok, ki nalivajo kozarec pijače (Kobal Ocvirk, 2007a). Ženska v prispevku ni poimenovana z imenom, temveč z besedo mama, kar nakazuje na njeno glavno vlogo skrbi za otroka. To podobo pa še okrepi bližnji posnetek njenih rok, ki konotirajo njeno skrbnost, pridnost in razdajanje. Podobno v prispevku *Obsojen na 13 let* vizualizacija obsojenčeve žene v predpasniku v kuhinji za štedilnikom, ko govori o pomoči svojemu možu (Dolschon, 2007a), reproducira konzervativni moralni red. Zaradi statičnosti podoba žene za štedilnikom deluje celo avtoritativno, kot normativna podoba. Na ravni jezika je treba izpostaviti še predpostavke v vprašanih novinarja, ki delujejo kot zdravorazumske trditve, saj novinarjeva vprašanja implicitno že ponujajo odgovore, kot na primer v prispevku *Pomagamo*: »Se vama zdi družina pomembna?« (Planinc, 2007) namesto na primer: »Kaj vama je v življenju pomembno?«. Še pomembneje pa je v analizi uvideti tisto, kar v besedilih ni navzoče – nikoli namreč ni govora o samskih gospodinjstvih ali celo homoseksualnih skupnostih. To priča o tem, da reprezentacije analiziranih prispevkov promovirajo zgolj tradicionalno pojmovanje družine in nasprotujejo vsemu, kar to morebiti ogroža. S tem konstruirajo ter krepijo tradicionalno konzervativno moralo.

Distanciranje do tujega, nepoznanega in drugačnega zasledimo predvsem v prispevkih o pribežnikih, priseljencih, tujcih, Romih, kar pa implicitno mobilizira občutenje nacionalnosti in krepi pripadnost gledalcev

slovenskemu narodu. Narod kot zamišljena skupnost je diskurzivni konstrukt, produkt homogenizacijskih procesov državotvornih diskurzov. Pri tem je nacionalna identiteta v prvi vrsti funkcija razlik »Mi« v odnosu do »Drugih«, kot je na primer v prispevku *Sosede je strah* pričevanje domačina o tujem sosedu: »Tako je rekel. Po hrvaško, ne. Slušaj ti gore. Tri Slovence sam uspio izseliti, a i vas ču četvertoga« (Pan, 2007b). Meja med nami in njimi je konstruirana kot meja med dobrimi in slabimi. Kot v klasičnih melodramatskih tekstih popularne kulture se v prispevku odvija jasno polarizirana drama med dobrim in zlom. To je razvidno iz celotne retorike in iz načina montaže različnih izjav v zgodbo prispevka: »Mi smo prestrašeni /.../ hčerka ne upa iz hiše /.../ nimamo miru /.../ saj so se bali za življenje;« »grozil mi je po telefonu /.../ se je spravil še na upravitelja hiše /.../ napadel še njegovega računovodja /.../ spet napadel dve deklici ...« Poleg tega so v prispevek nanižana pričevanja domačinov tako, da se njihove izpovedi o nevarnem tujcu ponavljajo, kar situacijo stopnjuje in dramatizira. Podobno prispevek *Romi v Škocjanu* (Brajović Hajdenkumer, 2007) zgodbo upoveduje prek opisovanja lastnosti, ki konstruirajo označevalno razliko med nami in njimi: »tam, kjer večinoma brez vode in elektrike živi 200 Romov«, »ne odvaža se teh smeti, pa podgane pijejo tule vodo iz potoka«, »so okradli celo župnišče« itd.

Diskurz distanciranja pa se ne kaže zgolj na jezikovni, temveč tudi na ravni estetike teksta. Pogosta je raba kadra total in takšna televizijska slika gledalkam in gledalcem ponuja ogromno informacij iz okolja. Tako so prikazana neurejena in umazana romska naselja, pri čemer slika poudari romsko različnost in konstruira označevalno razliko, ki nas ločuje od njih. Enak učinek dosega tudi tehnika zoomiranja umazanih ali strganih oblačil Romov. Posebej je treba poudariti, kako tudi vizualne reprezentacije krajine omogočajo prepoznavanje določenega prostora kot slovenskega. V analiziranem prispevku so ob besedah novinarka »idilično lepa občina« prikazani cerkvena na hribu, travniki s kozolci. Gre za podobe, tradicionalne označevalce slovenskega prostora, ki jih diskurz nenehno predstavlja in krepi kot tiste simbole oziroma sidrišča, pomembna za konstrukcijo in krepitev slovenske nacionalne identitete. Dodatne diskurzivne tehnike, ki krepijo konzervativno moralo prezira do tujcev, so na primer igrani prizori, ko punčka v strahu pred tujim sosedom, Hrvatom sredi belega dne zapira okna, spušča rolete, ugasne luč in gre spat. Enakemu namenu služi raba strašljive glasbe, ki se stopnjuje, kar tujce poistoveti z nevarnostjo. Domačini so v prispevkih ponavadi reprezentirani v splošnem planu, pri čemer je jasno vidno ozadje, ki je skrbno izbrano (otroška soba, igrače) in barvno pozitivno. Ponavadi so posneti s statično kamero, ki konotira red, stabilnost, umirjenost nasproti neredu. Prizor s tujcem (ki kriči, preklinja in krili z rokami) pa je posnet s tresočo se kamero v sivih otenkih, kar vzbuja srhljiv občutek. Takšne reprezentacije ponujajo pomene o nespodobnih tujcih, ki nas ogrožajo. Ta

ogroženost pa okrepi čut po pripadanju nacionalni kolektiviteti. V novinarskem polju tako neoliberalni diskurz o tujstvu pove več o sami ideji slovenstva kot o tujcih, ki jih reprezentira.

Skupna značilnost vseh analiziranih prispevkov, kjer prevladuje diskurz distanciranja,⁸ je, da z uporabo glagolskih oblik za prvo osebo množine (smo) in zaimkov (naš) konstruirajo skupni prostor, s tem ogovarjajo gledalce in jih pozivajo, da občutijo pripadnost isti narodni skupnosti. Raba majestetičnega plurala s kreiranjem skupnega sporočanjskega kroga, ki vključi naslovnike, kateri se tako poistovetijo s pomensko vsebino, konstruira podobo, da vsi gledalci pripadajo skupnosti (Korošec, 1998: 170–173).

V analiziranih prispevkih je policija prikazana kot tista, ki stvari normalizira. S tem neoliberalni diskurz krepi moč in pomembnost kaznovalne države in gradi spoštovanje avtoritete. Tako tudi prisilni ukrepi kaznovalne države (pridrževanje, zasliševanje, zapiranje) postanejo legitimna sredstva za vzpostavljanje stanja normalnosti. Prispevki, kot so na primer *Ženski zapori na Igu* (Blažej Cirej, 2007a), *Avstrijski zapori* (Bevčič, 2007), *Pesem v zaporu* (Dolschon, 2007b), gledalcem sicer predstavijo različne vidike življenja v zaporih, a pod krinko takšnih zgodb prvega reda prinašajo zgodbe drugega reda, ko na implicitni ravni prikazujejo učinkovitost delovanja policije in zaporov ter tako slavijo moč kaznovalnega aparata države. Zapor se namreč, kot piše Wacquant (2003: 68), v neoliberalizmu vrača v prvo vrsto institucij, ki jim je zaupano vzdrževanje družbenega reda. Vse to pa kaže na paradoksalno naravo neoliberalnega diskurza, ki ga reproducira dokumentarno novinarstvo, saj na eni strani zavrača vse kolektivitete v prid individualizmu, na drugi strani pa krepi nacionalno identiteto in slavi kaznovalno vlogo države. Neoliberalni diskurz tako disciplinira mišljenje gledalcev v tirih konzervativne logike in oblikuje ter naturalizira neokonzervativni moralni red.

Sklep: Neoliberalno discipliniranje slovenskega novinarstva

Posamični analizirani primeri na nek način govorijo tudi o širših, občih zakonitostih sodobne novinarske prakse, ki smo ji dandanes priča na Slovenskem. Kombinacija opisanih diskurzivnih strategij v novinarskih prispevkih, kot so dekontekstualizacija in personalizacija za krepitev individualizma, skeptičnost za opis države kot neučinkovite in okorele tvorbe ter krepitev konzervativne morale z mobiliziranjem prezira in distance do vsega tujega in drugačnega, reproducira neoliberalni diskurz kot normalno stanje v družbi. Ta seznam strategij neoliberalizma pa vendarle ni izključen,

⁸ Izbrisani (Frangč, 2007), Kitajci pri nas (Doberšek, 2007), Zdravniki brez državljanstva (Lah, 2007) itd.

v prispevkih lahko sledimo tudi naslonitvi na fatalizem, ki gradi vero v neizogibnost, vnaprejšnjo določenost neoliberalnega režima. Še več, opazava celo, da si neoliberalni diskurz v svoji hegemoni operaciji učinkovito prisvaja in reartikulira glasove drugih ideoloških diskurzov – predvsem zahteve tradicionalno konzervativne morale – ter jih tako, z namenom prikrivanja potencialnih dislokacij in potrjevanja neoliberalnega družbenega reda, vključuje v svojo verigo ekvivalenc in si tako določa svoj pomen. Morda gre za povsem lokalno posebnost, saj je precej neopazen slovenski zdrs v neoliberalizem, kot meni Krambergerjeva (2003: 88), mogoče pripisati prav provincialni in konzervativni mentalni strukturi, ki je še pred samim vdorom neoliberalne logike kazala določeno sistemsko podobnost kasnejšemu neoliberalnemu mišljenju (izbris kritične misli, diktatura mediokritet, zavračanje tujcev ipd).

Tudi posebne diskurzivne tehnike (montaža prizorov, prisvajanje zunanjih glasov, izbor barv in glasbe itd.) so povečini rabljene zato, da prispevke estetizirajo in novinarstvo tako oropajo kritičnega potenciala. Analizirani prispevki *Tednika* in *Preverjenega* v tem oziru ne izpolnjujejo svoje primarne funkcije, saj kritično analizo nadomestijo s simulacijo le-te. Takšno novinarstvo zmore naslovnik nagovarjati zgolj kot potrošnika in ne uspe mobilizirati kritične javnosti. Dokumentarno novinarstvo tako bolj kot kritične državljane vzgaja pasivne, nekritične potrošnike prispevkov in subjekte neoliberalnega reda.

Novinarski prispevki *Tednika* in *Preverjenega* ne predstavljajo prizorišča družbenih bojev, bojev za definiranje in konstrukcijo realnosti, temveč so predvsem orodje, ki pomaga neoliberalnim pomenom zasesti hegemoni položaj. Analiza je namreč pokazala, da prispevki nimajo emancipacijskega značaja, ki bi kritiziral obstoječi red in s ponujanjem alternativnih stališč dekonstruiral hegemonie neoliberalne norme in vrednote, ampak privilegirajo dominantne pomene neoliberalne vědnosti. Na ta način tudi TV-oddaji služita oblikovanju in vzdrževanju neoliberalnega konsenza, ki za svojo uveljavitev in ohranitev zahteva prav statično in apatično družbeno držo. Takšno novinarstvo pa ne nosi naboja za družbene spremembe in ne predstavlja foruma za kritične debate. Kot pokaže analiza, se neoliberalni diskurz bolj kot v obravnavi ekonomije in politike namreč kaže prav v obravnavi družbe in v tematizaciji moralnega reda v družbi. To potrjuje Treanorjevo (2005) tezo, da neoliberalizem ni zgolj ekonomija, temveč družbena in moralna filozofija.

In kje so pasti takšnega novinarstva oziroma kakšne so njegove posledice za procese demokratizacije družbe? Skleneva lahko, da je (dokumentarno) novinarstvo bolj uspešno v promoviranju neoliberalne morale kot pa v svoji primarni klasični normativni vlogi javnega foruma diskusije, analize in razširjanja kritične debate v družbi. A kljub hegemoniji neoliberalnega

diskurza v analiziranih prispevkih bi vseeno težko rekli, da sta oddaji *Tednik* in *Preverjeno* povsem homogeni v svoji govorici in da podpirata zgolj neoliberalni režim resnice. Slovensko aktualno-dokumentarno novinarstvo prek strategije personalizacije oziroma z uporabo individualnih glasov (participacija državljanov v medijih) sicer sledi normativni zahtevi dostopa državljanov do medijev. Ravno v tem vidiva tudi njegov največji emancipacijski potencial. A specifična oblika, vsebina in retorika prispevkov prek rabe individualnih glasov predstavljene družbene probleme pogosto pretirano ponostavlja in fiksira neoliberalne pomeni, zaradi česar ne zmore mobilizirati širše javne razprave (participacije državljanov prek medijev). Novinarji kot javni komunikatorji tako postajajo eden izmed osrednjih agentov in govornikov neoliberalnega režima resnice, saj prek novičarskega poročanja dnevno reproducirajo diskurzivni sistem tržnokapitalsko usmerjenih družbenih razmerij. V klasični habermasovski govorici bi to pomenilo refevdalizacijo javne sfere, saj zasebni interesi trga vdirajo v javno sfero, vplivajo na demokratične procese odločanja državljanov v javnih razpravah in to sfero spreminjajo zgolj v oder psevdodebat (Habermas, 1989). Čeprav ne slediva razsvetlenskemu projektu idealiziranega oblikovanja javnega mnenja prek informiranih državljanov in kroženja razsvetljenih diskurzov v družbi, saj verjameva, da je javno mnenje vedno tudi proizvod odnosov moči, izvajanja te moči in vzpostavljanja konsenza v družbi, pa se na tem mestu do določene mere strinjava s Habermasom (1989), saj so zasebni interesi kapitala z mitom o neizogibnosti neoliberalizma postali kapilarna mreža družbenega tkiva, srčika vseh družbenih odnosov in razmerij.

Novinarstvo tako postaja le oder za reprezentacijo neoliberalnih odnosov moči v družbi, prostor že vnaprejšnje potrditve neoliberalnih idej, ne pa prostor, kjer bi odločitve ali boji o družbeni konstelaciji šele potekali. Takšno novinarstvo ne vzgaja gledalcev v proaktivne državljane, pač pa v defenzivne potrošnike, reproducente neoliberalizma. Po mnenju Schudsona (1998: 311) so sodobni državljani sicer boljše informirani, kot so bili državljani v preteklosti, saj imajo zaradi vseh medijev, ki so jim na voljo, »več bitov informacij, a to ni še nikakršno zagotovilo za to, da sploh vedo, kaj storiti z vsem tem, kar vedo«. Prav zaradi tendenc ujetosti sodobnih medijev v neoliberalni primež je vzpostavitev kritične vloge novinarstva v družbi še toliko nujnejša. Zaradi avtoritarnih tendenc neoliberalnega diskurza za idejo javnega in koncept državljanstva, ki se kažejo v zapiranju javnih prostorov, paralizirajo kritične javne diskusije in nemoči oblikovanja kritične javnosti, je treba premisliti in izkoristiti emancipacijski potencial novinarskega polja. Za začetek s kritično analizo znotraj same miselnosti neoliberalnih razmerij. Le kritična misel družbo namreč lahko osvobodi trenutne vladajoče ideologije neoliberalizma. Za ta projekt pa je nujno potrebna teorija, ki se ne prebota distancira od ideologije. Kajti, kot poudarja Močnik (2006:

8), »če hočemo analizirati ustroj sedanjega sveta, ga moramo vsaj 'v mislih' že tudi preseči: 'razlaganje sveta' je bolj revolucionarno početje, kakor pa je menil mladi Marx«.

LITERATURA

- Banović, Dragana (2007): *Primerjava povprečne gledanosti oddaje Tednik (januar-marec 2007)*. Elektronsko sporočilo Andreji Trdina, 29. 6. 2007.
- Beck, Ulrich (2003): *Kaj je globalizacija? Zmote globalizma – odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Krtina.
- Bourdieu, Pierre (1998a): *Acts of resistance: Against the tyranny of the market*. New York: The New Press.
- Bourdieu, Pierre (1998b): *The essence of neoliberalism*. Dostopno prek <http://mondediplo.com/1998/12/08bourdieu>, 1. 6. 2007.
- Bourdieu, Pierre in Lo c Wacquant (2003): Neoliberalni novorek: zabeležke o novi planetarni vulgati. *Družboslovne razprave* XIX (43): 57–63.
- Debord, Guy (1999): *Družba spektakla; Komentarji k družbi spektakla; Panegirik: prvi del*. Ljubljana: Študentska založba.
- Fairclough, Norman (1999): *Neo-liberalism as a focus for critical research on language*. Dostopno prek <http://listserv.linguistlist.org/cgi-bin/wa?A2=ind9910&L=critics-l&P=389>, 31. 3. 2007.
- Foucault, Michel (1989/1969): *Arheologija vednosti*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Foucault, Michel (2007): *Življenje in prakse svobode: izbrani spisi*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Giddens, Anthony (2001): *The third way and its critics*. Cambridge: Polity Press.
- Gledanost oddaj na POP TV* (2007). Dostopno prek http://24ur.com/naslovnica/corp/poptv.html?section_id=610, 29. 6. 2007.
- Gounari, Panayota (2006): *Contesting the cynicism of neoliberal discourse: Moving towards the language of possibility*. Dostopno prek http://www-staff.lboro.ac.uk/~ssjer/SLC1/SLC1-4_Gounari.pdf, 1. 6. 2007.
- Habermas, Jürgen (1989/1962): *Strukturne spremembe javnosti*. Ljubljana: ŠKUC.
- Hackworth, Jason R. (2007): *The neoliberal city: governance, ideology and development in American urbanism*. New York: Cornell University Press.
- Harvey, David (2007): *A brief history of neoliberalism*. New York: Oxford University Press.
- Kodelja, Zdenko (2005): Lavalova kritika neoliberalne doktrine izobraževanja. V Christian Laval, *Šola ni podjetje: neoliberalni napad na javno šolstvo*, 313–336. Ljubljana: Krtina.
- Korošec, Tomo (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Kralj, Sašo (2007): Ona ni za fotelj, on ga pričakuje. *Vikend, tedenska priloga Dela in Slovenskih novic* (10. september), 6–7.
- Kramberger, Taja (2003): Od *Joining the Club* h grotesknosti slovenske adaptacije na neoliberalizem. *Družboslovne razprave* XIX (43): 77–95.
- Laclau, Ernesto in Chantal Mouffe (1987): *Hegemonija in socialistična strategija: k radikalni demokratični politiki*. Ljubljana: Partizanska knjiga.

- Luthar, Breda (1998): *Poetika in politika tabloidne kulture*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Macdonald, Myra (1998): *Personalisation in current affairs journalism*. Dostopno prek <http://www.javnost-thepublic.org/media/datoteke/1998-3-macdonald.pdf>, 2. 4. 2007.
- McChesney, Robert W. (2005): Uvod. V Noam Chomsky, *Profit pred ljudmi*, 15–25. Ljubljana: Sanje.
- Miller, Peter in Nikolas Rose (2008): *Governing the present: Administering economic, social and personal life*. Cambridge: Polity Press.
- Močnik, Rastko (2003): Ali se novinarstvo lahko upre svojemu zatonu? V Serge Halimi, *Novi psi čuvaji*, 133–156. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Močnik, Rastko (2006): *Svetovno gospodarstvo in revolucionarna politika*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Pikalo, Jernej (2003): *Neoliberalna globalizacija in država*. Ljubljana: Sophia.
- Rizman, Rudi (1992): Intelektualni temelji liberalizma. V Rudi Rizman (ur.), *Sodobni liberalizem*, 15–33. Ljubljana: Krt.
- Salecl, Renata (2006): Moje življenje – moja korporacija. *Sobotna priloga* (7. december), 14–16.
- Schudson, Michael (1998): *The good citizen: A history of American civic life*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Telban, Borut (2007): Še hitrejši tek na mestu. Raven in nestalen svet: hegemonizem tehnološke globalizacije. *Arzenal* 27. 1. (1): 14–16.
- Treanor, Paul (2005): *Neoliberalism: origins, theory, definition*. Dostopno prek <http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/neoliberalism.html>, 4. 4. 2007.
- Vološinov, Valentin Nikolajevič (2008/1929): *Marksizem in filozofija jezika. Temeljni problemi sociološke metode v znanosti o jeziku*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Wacquant, Loïc (2003): Penalizacija revščine in vzpon neoliberalizma. *Družboslovne razprave* XIX (43): 65–75.

Analizirani viri:

- Bevčič, Alenka (2007): Avstrijski zapori. *Tednik, TV SLO 1*, 15. 2. 2007.
- Blažej Cirej, Mojca (2007a): Ženski zapori na Igu. *Tednik, TV SLO 1*, 25. 1. 2007.
- Blažej Cirej, Mojca (2007b): Sodne krivice. *Tednik, TV SLO 1*, 15. 2. 2007.
- Brajović Hajdenkumer, Slavka (2007): Romi v Škocjanu. *Tednik, TV SLO 1*, 8. 3. 2007.
- Clar, Kir (2007): Depresija in samomori. *Tednik, TV SLO 1*, 11. 1. 2007.
- Čerin, Nevenka (2007): Subvencije v kmetijstvu. *Tednik, TV SLO 1*, 25. 1. 2007.
- Doberšek, Blanka (2007): Kitajci pri nas. *Tednik, TV SLO 1*, 15. 3. 2007.
- Dolschon, Irena (2007a): Obsojen na 13 let. Preverjeno, POP TV, 30. 1. 2007.
- Dolschon, Irena (2007b): Pesem v zaporu. Preverjeno, POP TV, 13. 2. 2007.
- Dolschon, Irena (2007c): Detektivi preverjajo. Preverjeno, POP TV, 27. 2. 2007.
- Frangč, Matjaž (2007): Izbrisani. *Tednik, TV SLO 1*, 11. 1. 2007.
- Karat, Tomaž (2007): Hacetov Kamnolom. *Tednik, TV SLO 1*, 15. 2. 2007.
- Kobal Ocvirk, Jana (2007a): Po poškodbi glave okrevanje težko in dolgotrajno. Preverjeno, POP TV, 9. 1. 2007.

- Kobal Ocvirk, Jana (2007b): Pasje razstave: cena slave. Preverjeno, POP TV, 16. 1. 2007.
- Kobal Ocvirk, Jana (2007c): Posledice ptičje gripe. Preverjeno, POP TV, 30. 1. 2007.
- Križnar, Polona (2007): 3000 brezposelnih v Posavju. Preverjeno, POP TV, 16. 1. 2007.
- Lah, Duška (2007): Zdravniki brez državljanstva. Tednik, TV SLO 1, 15. 3. 2007.
- Leban, Carmen (2007): Baška grapa. Tednik, TV SLO 1, 1. 3. 2007.
- Lubej, Gašper (2007): Župniki – menedžerji? Preverjeno, POP TV, 13. 2. 2007.
- Pan, Irena (2007a): Jareninske zdrahe. Preverjeno, POP TV, 16.1. 2007.
- Pan, Irena (2007b): Sosede je strah. Preverjeno, POP TV, 23. 1. 2007.
- Planinc, Marko (2007): Pomagamo. Tednik, TV SLO 1, 8. 2. 2007.
- Stanovnik, Maša (2007): Izbrisana deklica. Tednik, TV SLO 1, 22. 3. 2007.